

У вересні 2023 року Державному гемологічному центру України виповнюється 30 років. За ці роки ДГЦУ має значні досягнення та успіхи, гідно представляє нашу країну на міжнародному рівні та користується заслуженим авторитетом серед гемологічних центрів світу. Розпочинаємо цикл публікацій, присвячених цьому ювілею, які підготовлено за участю колишніх та нинішніх співробітників ДГЦУ. Отже,

Історія

Державного гемологічного центру України. Частина 1, 1993-2000 роки

DOI: [https://doi.org/10.53036/2022-3\(109\)-1](https://doi.org/10.53036/2022-3(109)-1)

*Індутний Володимир Васильович,
директор-засновник ДГЦУ*

Історія нашої організації почалася на зорі 1990-х років у надрах Інституту геохімії і фізики мінералів (зараз – Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семененка) Національної академії наук України з ідеї доктора геолого-мінералогічних наук, професора Олексія Миколайовича Платонова, який у ті часи тісно співпрацював з Гемологічним товариством Німеччини. Ця ідея була підхоплена молодим, але досвідченим співробітником О.М. Платонова, доктором геолого-мінералогічних наук Володимиром Васильовичем Індутним. У 1992 році В.В. Індутний написав листа до Уряду України про необхідність створення в Україні національного гемологічного центру.

Обґрунтуванням слугувало те, що Україна є потужною гірничорудною державою Європи і має значні поклади корисних копалин, серед яких достойне місце посідає дорогоцінне каміння, дорогоцінне каміння органогенного утворення, напівдорогоцінне каміння та дуже дорогі різновиди декоративного каміння. Природно, що наявність цих ресурсів вимагає їх раціонального видобування та контролю з боку спеціалізованих державних органів. З цією метою

Міністерство фінансів України створило у своєму складі Головне управління дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (далі – Головне управління), яке очолив Віктор Васильович Видолоб.

Враховуючи досвід розвинутих країн світу, Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про створення Державного гемологічного центру України» від 7 вересня 1993 року № 713. Директором цієї організації за наказом Міністра фінансів України Г.О. П'ятаченка став доктор геолого-мінералогічних наук Володимир Васильович Індутний (наказ Міністерства від 25.10.1993 № 81).

Були сформульовані і чітко поставлені головні стратегічні завдання організації:

- разом з Головним управлінням створити нормативно-правову базу у сфері контролю за обігом дорогоцінного, дорогоцінного органогенного утворення, напівдорогоцінного та декоративного каміння;
- створити при Мінфіні єдину систему державного регулювання у сфері виробництва та обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- створити сучасну експертну гемологічну лабораторію і колекцію еталонів для здійснення поточних експертиз на замовлення державних органів, суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб;
- організувати підготовку фахівців-гемологів в Україні;
- розробити систему індикативних показників вартості на усі види природного каміння та їх штучні аналоги для використання цих відомостей на митницях для контролю за декларуванням митної вартості;
- забезпечити відповідні потреби контрольних органів;
- розпочати активну науково-дослідну роботу у сфері гемології в Україні передусім для задоволення практичних потреб захисту фінансових інтересів Держави.

У 1993 році в Україні мало хто навіть розумів, чим займається ДГЦУ і для чого створено таку організацію, тому, крім визначених питань, а також з метою ознайомлення широкої громадськості з діяльністю нової організації було прийняте рішення провести першу міжнародну виставку дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння «Кам'яні барви України», яка відбулася у вересні 1994 року в Києві. Організаторами виставки виступили Державний гемологічний центр України та Національний університет «Києво-Могилянська академія». Виставка пройшла з великим успіхом. У ній взяли участь представники з Індії, Австрії, Німеччини, Польщі, України та інших країн. Згодом було прийняте рішення про проведення другої виставки-ярмарки у вересні 1995 року під назвою «Чарівний камінь», яка зібрала ще більше учасників. Після цього ДГЦУ став організатором і учасником великої кількості міжнародних виставок-ярмарків дорогоцінного, напівдорогоцінного каміння та ювелірних виробів («Ювелір Експо Україна»).

Разом з Головним управлінням ДГЦУ підготував матеріали для розробки низки вкрай важливих проектів нормативних документів: постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1994 № 512 «Про загальну класифікацію та оцінку вартості природного каміння», а також постанови Кабінету Міністрів України від 31.05.1995 № 369 «Про видання довідників оптових цін на діаманти, дорогоцінне, напівдорогоцінне та декоративне каміння».

Менше року знадобилося, щоб ДГЦУ став повноцінною експертною організацією серед подібних на теренах колишнього СРСР та країн далекого зарубіжжя. Однак головним здобутком ДГЦУ та серйозним кроком до встановлення фінансової дисципліни у сфері обігу та торгівлі природним камінням стала робота по виконанню поточної експертизи для митних органів. З виходом у світ постанови Кабінету Міністрів України № 512 доходи бюджету від стягнення платежів при експортно-імпорتنних операціях з природним камінням та виробами з нього збільшилися більш як у чотири рази! Ефективність діяльності ДГЦУ стала зрозумілою і доведеною у фінансовій доцільності.

Для оприлюднення довідкових показників вартості природного каміння, а

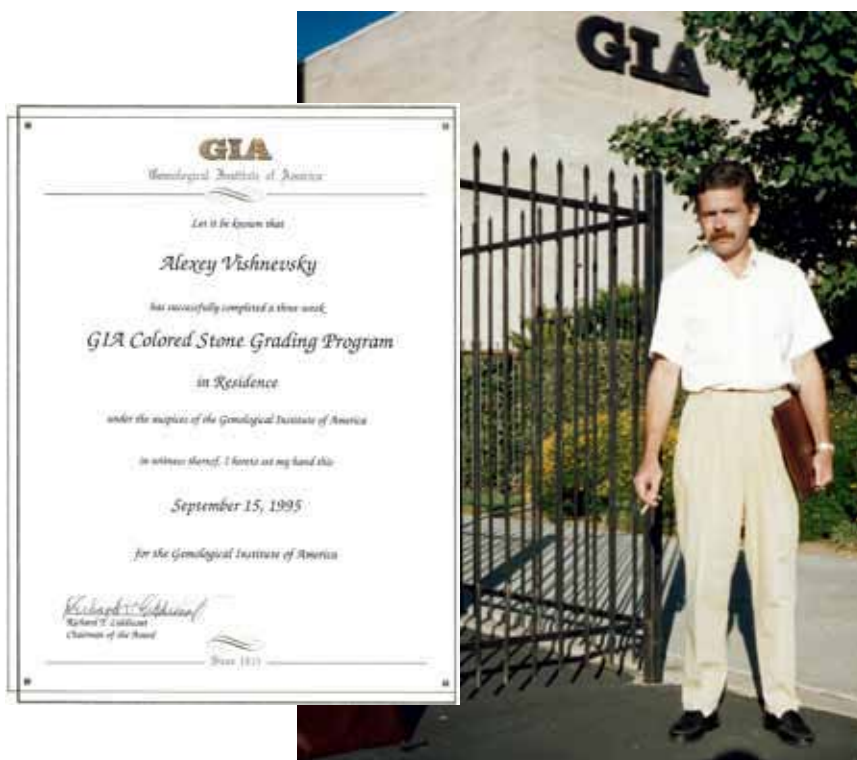
Журі конкурсу «Краща ювелірна прикраса року». Виставка «Ювелір Експо Україна», 1999

також на виконання Постанови КМУ від 31 травня 1995 року № 369, проект якої був розроблений спільно з Головним управлінням, ДГЦУ започаткував офіційне інформаційно-довідкове видання «Коштовне та декоративне каміння». Уже в першому номері був оприлюднений вперше розроблений в Україні довідник вартості діамантів, впорядкований фахівцями ДГЦУ, також представлені вартісні показники на напівдорогоцінне та декоративне каміння.

У 1997 році з виходом у світ Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання

дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» вищезазначені види діяльності ДГЦУ були повністю закріплені законодавчо, що підсилює авторитет організації та дозволило більш плідно співпрацювати з Міністерством фінансів України у системі контролю за обігом дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Упродовж періоду з листопада 1993 року по вересень 1994 року ДГЦУ здійснив підготовку власних фахівців-гемологів у гемологічному центрі Московської геологорозвідувальної Академії, створив базову колекцію коштовних

Вишневецький О.А., GIA, США, 1995

каменів зі 120 найменувань, закупив сучасне гемологічне обладнання для забезпечення діяльності лабораторії та проведення навчальних курсів.

Перші в Україні курси підготовки спеціалістів гемологічного профілю при ДГЦУ прийняли своїх слухачів 5 червня 1995 року. «Першопрохідцями» стала група працівників митних органів України. Викладачами на курсах ДГЦУ були як високопрофесійні спеціалісти з досвідом викладання гемології – професори О.М. Платонов, В.І. Павлишин, доктор геолого-мінералогічних наук В.В. Індутний, кандидат геолого-мінералогічних наук В.І. Татарінцев, кандидат геолого-мінералогічних наук О.А. Вишневський, так і молоді спеціалісти з геологічною освітою та гемологічною кваліфікацією.

У серпні-вересні 1995 року О.А. Вишневський у складі групи гемологів з країн СНД проходив тритижневе навчання за курсом «Оцінка кольорових дорогоцінних каменів» у Гемологічному інституті Америки в Санта-Моніці. У результаті цього навчального курсу ДГЦУ «Основи діагностики та оцінки дорогоцінного та декоративного каміння» було доповнено блоком лекцій і практичних занять з оцінки якості огранованих ювелірних каменів за міжнародними стандартами. Після цієї поїздки в розпорядженні ДГЦУ з'явилися єдині в Україні стандартні зразки кольору дорогоцінних каменів (GIA GemSet), які почали застосовуватись для професійної атестації ювелірних вставок.

У 1995 році ДГЦУ почав розвивати зв'язки з провідними країнами з видобутку та обробки декоративного каменю. Так, наприкінці 1995 року співробітники ДГЦУ В.В. Індутний та С.І. Козленко відвідали Фінляндію, де зустрічалися з найбільшими виробниками кар'єрного обладнання, декоративного каменю та щебеню. Наші співробітники ознайомились з передовими методами видобутку та обробки декоративного каменю.

Результатом цієї поїздки стало створення навчальної програми з діагностики та оцінки декоративного каміння. Ця навчальна програма мала на меті підготовку в Україні власних спеціалістів, які могли б забезпечити експертні потреби каменедобувних і каменепереробних підприємств, захистити їхні інтереси під час здійснення зовнішньоекономічних операцій, оскільки до цього

Сучасні навчальні класи ДГЦУ

для оцінки декоративного каменю запрошували експертів з Італії, Франції та інших держав – лідерів каменедобувної і каменепереробної промисловості.

Був розроблений перший в Україні методичний посібник «Короткий курс лекцій "Діагностика та оцінка декоративного каміння"». Лекції читали фахівці ДГЦУ та представниками фінської фірми «Тамрок».

У червні 1996 року співробітники ДГЦУ В.В. Індутний, О.Г. Манохін, А.М. Кічняєв відвідали найвідоміший у світі центр декоративного каменю Каррару в Італії. Там наші співробітники ознайомились з передовою каменедобувною і каменеобробною технікою та організацією торгівлі декоративним камінням у сировині і готовій продукції, а також методами експертизи декоративного каменю.

Наприкінці 1996 року відбувся переїзд ДГЦУ з Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семе-

ненка НАН України до Поліграфкомбінату «Україна». ДГЦУ отримав більшу за площею приміщення для комфортних умов праці та проведення навчальних курсів у кабінетах, оснащених сучасним гемологічним обладнанням.

Упродовж січня 1998 року українська група слухачів навчалася в Польському гемологічному центрі в місті Вроцлав за програмою «Експертиза дорогоцінних каменів органогенного походження, а також їх штучних замінників». Серед учасників цієї групи були представники ДГЦУ: Т.В. Індутна і Ю.Л. Курилюк. Наслідком навчання стало створення нового навчального курсу ДГЦУ «Атестація та експертна оцінка дорогоцінного каміння органогенного утворення» і методичного посібника до нього.

Протягом 1998-1999 років В.І. Татарінцев проходив навчання у Польському гемологічному центрі (м. Вроцлав), Міжнародному гемологічному інституті (IGI, Бельгія), гохрані (росія) за напря-

мом «Оцінка алмазної сировини та діамантів». Отримані матеріали були взяті за основу для створення навчального курсу ДГЦУ «Основи діагностики та оцінки діамантів».

У лютому-березні 1999 року у складі групи представників алмазної галузі України Ю.Д. Гаєвський проходив три-тижневе навчання за курсом «Діагностика та сортування діамантів» у Німецькій гемологічній асоціації в місті Ідар-Оберштайн. Унаслідок цього навчального курсу ДГЦУ «Основи діагностики та оцінки діамантів» було доповнено блоком лекцій з оцінки якості симетрії та пропорцій діамантів за міжнародними стандартами.

Гаєвський Ю.Д., курси Німецької гемологічної асоціації, Ідар-Оберштайн, 1999

На сьогодні ДГЦУ вже повністю створив власну лабораторну та навчальну базу для проведення гемологічних курсів за програмами, тотожними до програм провідних гемологічних установ світу. Були випущені методичні посібники, обладнані навчальні класи, викладачі пройшли стажування, зокрема за кордоном (США, Фінляндія, Німеччина, Італія, Польща, Бельгія та ін.). Методичні матеріали, які надійшли до ДГЦУ, допомогли впорядкувати власні методичні розробки та привести навчальний процес у відповідність до світових стандартів викладання.

Були отримані необхідні ліцензії Міністерства освіти і науки України.

Вже тоді курси проводилися за такими напрямками:

- атестація та експертна оцінка діамантів;

- атестація та експертна оцінка дорогоцінного каміння;
- атестація та експертна оцінка дорогоцінного каміння органогенного утворення;
- атестація та експертна оцінка напівдорогоцінного каміння;
- атестація та оцінка декоративного каміння;
- оцінка пам'яток культури.

Для початківців і працівників торгівлі був розроблений навчальний семінар «Вступ до товарознавства коштовного каміння».

Обсяги експертних робіт стрімко зростали. Постала гостра потреба державних контрольних органів у гемоло-

приємства «Кварцсамоцвіти». За рішенням Уряду України (постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 № 1485 «Про створення музею коштовного і декоративного каміння») ДГЦУ взяв участь в інвентаризації колекції, здійснив її оцінку, а також підготував і видав каталог «Музей коштовного і декоративного каміння». Музей став першою на теренах колишнього СРСР музейною установою, де всі експонати були взяті на бухгалтерський облік та оцінені відповідно до спеціальних методик ДГЦУ. Міністерство фінансів високо оцінило роботу працівників ДГЦУ і нагородило їх почесними грамотами за сумлінну працю.

Робота не обмежувалася розвитком лише експертної справи. Готувалися друковані видання, частина з яких стала згодом підручниками ДГЦУ:

- «Кольорові камені України» (ілюстративний додаток до підручників з географії 6-9 класів), 1997.
- Каталог «Декоративні камені України», 1998.
- Книга «Як оцінювати коштовності з дорогоцінних каменів і металів», 2001.
- Методичні видання до всіх навчальних курсів.

У 2000 році був створений сайт ДГЦУ. Сайт містить інформацію про ДГЦУ: послуги з експертизи, яку виконують гемологи центру; навчання, яке можна отримати на базі центру; різноманітні видання, що випускає центр; види декоративного каміння України тощо.

6 вересня 2000 року Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова № 1396 «Про затвердження Правил атестації дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння». Цим документом були визначені всі вимоги до супровідної документації при здійсненні торгових операцій з коштовним камінням у повній відповідності до світової практики, зокрема до практики Всесвітньої конфедерації ювелірів (СІВЮ), членом якої ДГЦУ став кілька років поспіль. Крім того, в документі було визначено порядок ведення реєстру власних і торгових назв природного каміння з родовищ України. Введення на території України цих правил дозволило суттєво розширити зв'язки з іноземними гемологічними установами та досягти визнання результатів експертиз, виконаних експертами ДГЦУ в різних країнах світу.

Відтак у 2000 році були створені всі базові засади українського законодавства у сфері контролю за обігом дорогоцінного каміння, і ДГЦУ отримав можливість безпосередньо співпрацювати з низкою провідних гемологічних установ світу. Почалася активна діяльність з ре-

єстрації торгових назв природного каміння з родовищ України, а також реєстрації власних назв окремих каменів, які мають наукове і культурне значення. Започатковано Кадастр декоративного каміння України. В усьому світі торгові назви декоративного каміння визнають-

ся інтелектуальною власністю розпорядника надрами та підтверджують країну походження каменів. Отже, були створені відповідні до світової практики елементи правового захисту інтересів наших виробників на зовнішньому ринку.

Вони були першими

